

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра педагогіки та методики початкової освіти

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ВІДХИЛЕННЯ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ: ПРОФІЛАКТИКА І КОРЕКЦІЯ

вибіркова

Освітньо-професійна програма _____

Спеціальність _____

Галузь знань _____

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський), другий магістерський _____

Дисципліна пропонується як загальноуніверситетська вибіркова _____

Мова навчання українська _____

Розробники: Мафтин Лариса Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти _____

Профайл викладача

[http://eled.ed.chnu.edu.ua/?team_manager=%d0%bc%d0%b0%d1%84%d1%82%
0%b8%d0%bd-%d0%bb%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%81%d0%b0-
%d0%b2%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d1%96%d0%b2%d0%bd%d0%b0-copy](http://eled.ed.chnu.edu.ua/?team_manager=%d0%bc%d0%b0%d1%84%d1%82%
0%b8%d0%bd-%d0%bb%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%81%d0%b0-
%d0%b2%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d1%96%d0%b2%d0%bd%d0%b0-copy)

Контактний телефон 095 500 60 17

E-mail: l.maftyn@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=1191>

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)

Навчальна дисципліна «Відхилення поведінки особистості: профілактика і корекція» є вибірковою дисципліною для студентів, які прагнуть отримати базові знання з питань відхилень у поведінці особистості: її детермінації (причини, мотиви, чинники), закономірності формування, механізми функціонування, профілактики і корекції.

2. Мета навчальної дисципліни: формування знань, умінь і навичок щодо основних типів, видів, форм та структури відхилень поведінки особистості; психолого-педагогічних підходів до профілактики та корекції різних форм відхилень у поведінці особистості; володіння основними засобами її профілактики та корекції.

3. Результати навчання.

знати: термінологічну систему курсу; зміст тем, які висвітлюють актуальні проблеми профілактики і корекції відхилень поведінки особистості; критерії нормативної поведінки; види, чинники виникнення відхилень у поведінці особистості та форми їх прояву; методи діагностики, профілактики й корекції відхилень поведінки особистості.

уміти: виявляти критерії нормативної поведінки, види відхилень поведінки; визначати чинники, що сприяють відхиленням поведінки; надавати психолого-педагогічну допомогу особистості з відхиленнями поведінки, здійснювати її профілактику та корекцію.

4. Опис навчальної дисципліни

4.1. Загальна інформація

Відхилення у поведінці учнів ЗЗСО: профілактика та корекція												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекції	семінарські	практичні	лабораторні	Самостійна робота	Індивідуальні завдання	
Денна	4; 5	8-9	3	90	2	16	14	-	-	60	-	залік
Заочна	4; 5	8-9	3	90	2	8	-	-	-	82	-	залік

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усьо го	у тому числі					
		л.	сем.	лаб.	інд	с.р.		л.	сем	лб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1 Теоретичні засади профілактики та корекції відхилень поведінки особистості													
Тема. Вступ до дисципліни. Поняття про відхилення поведінки.	12	2	2	-	-	8	13	1	-	-	-	12	
Тема. Типологія та детермінація відхилень поведінки	20	4	4	-	-	12	13	1	-	-	-	24	
Разом за змістовим модулем 1	32	6	6	-	-	20	39	3	-	-	-	36	

Змістовий модуль 2													
Особливості, профілактика та корекція основних видів відхилень поведінки особистості													
Тема. Діагностика відхилень поведінки	14	2	2	-	-	10	11	1	-	-	-	-	10
Тема 2. Психолого-педагогічні основи профілактики та корекції відхилень поведінки особистості	14	2	2	-	-	10	13	1	-	-	-	-	12
Тема 3. Агресивна й аутоагресивна поведінка корекція, профілактика	14	2	2	-	-	10	13	1	-	-	-	-	12
Тема 5. Адиктивна поведінка, її корекція та профілактика	16	3	3	-	-	10	14	2					12
Разом за змістовим модулем 2	58	9	9	-	-	50	51	5	-	-	-	-	46
Усього годин	90	15	15	-	-	60	90	8	-	-	-	-	82

6. Теоретичний зміст програми навчальної дисципліни

ЗМ.1. Теоретичні засади профілактики та корекції відхилень поведінки особистості

Тема. Вступ до дисципліни. Соціальна норма та нормативна поведінка. Мета, завдання курсу. Поняття «норми». Критерії нормативної поведінки. Визначення поняття відхиленої поведінки. Нестандартна поведінка.

Тема. Типологія та детермінація поведінки з відхиленнями. Концепції відхилень поведінки та їх характеристика. Види відхилень поведінки. Стадії та рівні прояву відхилень поведінки. Медико-біологічні, соціально-педагогічні, індивідуально-психологічні чинники поведінкових відхилень. Сім'я і школа як соціально-педагогічні чинники відхиленої поведінки. Благополучна і неблагополучна сім'я. Стилі виховання у педагогічно неспроможних сім'ях. Класифікація відхилень поведінки дітей у сім'ї. Форми негативних педагогічних впливів у школі.

ЗМ.2. Особливості, профілактика та корекція основних видів відхилень поведінки особистості

Тема. Діагностика особистості з відхиленнями поведінки. Поняття діагностики. Вимоги до змісту, форм і методів психолого-педагогічної діагностики. Методи діагностики особливостей відхилень поведінки.

Тема. Психолого-педагогічні основи профілактики та корекції відхилень поведінки особистості. Суть, види профілактики та педагогічної корекції відхилень поведінки. Методи, форми, принципи профілактики та корекції поведінки особистості з відхиленнями поведінки. Значення профілактики відхилень для формування здоров'я людини.

Тема. Агресивна й аутоагресивна поведінка: профілактика та корекція. Поняття агресивності. Види агресивних дій за Бассом-Даркі: фізична агресія; непряма агресія; схильність до подразнення; негативізм; образа; підозрілість; вербальна агресія. Причини формування агресивної поведінки. Конструктивна й неконструктивна форми агресії. Зв'язок агресивної поведінки з особистісними особливостями людини. Види та форми аутоагресивної поведінки. Самогубства (суїцидальна поведінка) та самоушкодження

(парасуїцидальна поведінка). Типи суїцидальної поведінки. Причини суїцидальної поведінки. Форми самогубств. Мотиви поведінки психічно хворих і здорових людей. Профілактика і корекція агресивної та аутоагресивної поведінки.

Тема. Адиктивна (залежна) поведінка, її корекція та профілактика. Поняття, чинники, форми адиктивної поведінки. Ознаки та наслідки хімічних, віртуальних, фізіологічних адикцій. Заходи щодо корекції та профілактики адикцій.

7. Теми семінарських занять

ЗМ.1. Теоретичні засади профілактики та корекції відхилень поведінки особистості

Тема. Поняття про відхилення поведінки. Поняття «норми» та «відхилень» від норми. Критерії нормативної поведінки. Нестандартна поведінка. Розвиток наукових уявлень про поведінку з відхиленнями.

Тема. Типологія та чинники відхилень поведінки. Класифікація проявів відхилень поведінки. Особливості проявів відхилень поведінки. Фактори, що зумовлюють відхилення у поведінці особистості та їх характеристика.

Тема. Сім'я і школа як чинники відхилень поведінки. Взаємозв'язок сімейного неблагополуччя та відхиленої поведінки. Роль шкільного середовища у формуванні відхилень поведінки. Форми негативних педагогічних впливів у школі. Взаємодія школи і сім'ї у попередженні негативних педагогічних впливів на дитину й підлітка.

ЗМ.2. Особливості, профілактика та корекція основних видів відхилень поведінки особистості

Тема. Діагностика відхилень поведінки як умова її профілактики. Зміст діагностики, принципи та стадії діагностики. Основні методи психологічної діагностики особистості з відхиленнями поведінки та їх характеристика. Проективні методики дослідження з відхиленнями у поведінці.

Тема. Загальні основи корекції й профілактики відхилень поведінки особистості. Зміст, види, принципи, методи й форми корекції відхилень поведінки особистості та їх загальна характеристика. Зміст, види, основні форми й методи профілактичної роботи, їх обумовленість специфікою відхилень поведінки. Створення передумов попередження відхилень у поведінці через пропаганду здорового способу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні особистості.

Тема. Агресія як підґрунтя відхилень поведінки; аутоагресивна поведінка, її профілактика та корекція. Поняття, джерела та чинники агресії. Види агресії. Типологія агресивних особистостей. Вандалізм, булінг, мобінг; заходи щодо їх профілактики. Поради учням, батькам, педагогам.

Тема. Адиктивна поведінка: корекція, та профілактика. Адиктивна поведінка: групи, форми залежної поведінки відповідно до об'єкту залежності та їх характеристика: хімічні, віртуальні, фізіологічні. Особливості корекції залежностей. Технології профілактики адиктивної поведінки особистості.

8. Тематика самостійної роботи

ЗМ.1. Теоретичні засади профілактики та корекції відхилень поведінки особистості

Тема. Суспільні та середовищні чинники відхиленої поведінки. Об'єктивні чинники соціального розвитку в суспільстві. Суб'єктивні чинники відхиленої поведінки. Вплив ЗМІ на поведінку особистості.

Тема. Вікові аспекти прояву відхилень у поведінці. Відмінності відхилень у поведінці від проблем віку. Особливості психічних проявів осіб з відхиленнями у поведінці. Емоційні реакції, характерологічні особливості осіб з відхиленнями у поведінці. Особливості прояву відхилень поведінки у молоді. Педагогічно та соціально занедбані діти.

ЗМ.2. Особливості, профілактика і корекція основних видів відхилень поведінки особистості

Тема. Діагностика відхилень у поведінці особистості в контексті її профілактики та психокорекції. Етапи діагностики відхилень у поведінці. Діагностичні методики вивчення причин та проявів відхилень у поведінці (виявлення схильності до відхиленої поведінки; загальних детермінант відхиленої поведінки; психобіологічних та індивідуально-психологічних чинників поведінкових відхилень; впливу сім'ї, групи на особистість). Типові помилки діагностики та їх причини.

Тема. Корекція відхилень поведінки. Новітні технології та корекційні програми особистісного розвитку дітей з відхиленнями у поведінці. Психологічні умови самовиховання та їх урахування щодо попередження й корекції відхилень поведінки. Прийоми самовиховання. Особливості використання у корекції відхилень у поведінці стимулювання позитивної мотивації зміни поведінки, створення ситуації успіху, методів корекції емоційних станів, методів саморегуляції, методів гальмування небажаної поведінки, методів формування позитивної (бажаної) поведінки.

Тема. Булінг, мобінг: причини розвитку і шляхи профілактики. Механізми розвитку. Типова характеристика учасників мобінгу та булерів. Форми. Наслідки. Профілактика та запобігання. Нормативно-правова база щодо попередження боулінгу, мобінгу, харасменту. Покарання за сексуальне домагання.

Тема. Віктимна поведінка. Фактори ризику і причини виникнення віктимності. Види. основні симптоми, характерні прояви. Трикутник Капмана, Шляхи профілактики віктимної поведінки.

9. Система контролю й оцінювання

Комплексний контроль знань студентів з курсу «Відхилення поведінки особистості: профілактика і корекція» здійснюється на основі результатів проведення поточного, модульного та підсумкового контролю знань (**залік**).

Даною дисципліною передбачені наступні форми поточного контролю: усні та письмові. *Усне опитування*: усна відповідь студента на одне із питань теми; доповнення; участь в обговоренні проблемних питань; виконання аудиторних вправ; робота в групах, захист завдань самостійної роботи. *Письмове опитування*: письмова відповідь студента на одне із питань теми, термінологічний диктант, тестування, творче завдання, виконання завдань практичного змісту, конспектування літератури, ведення термінологічного словника, виконання завдань пошукової роботи, модульні контрольні роботи; підсумкова залікова робота.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, виконання самостійної та практичних робіт залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Форма підсумкового контролю - *залік*.

Засоби оцінювання: контрольні роботи; тести; презентації результатів виконаних завдань та самостійних досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями оцінювання навчальної діяльності студентів з курсу «Відхилення поведінки особистості: профілактика і корекція» є її систематичність, активність і результативність.

Показниками систематичності навчальної діяльності є відвідування студентами лекційних, семінарських занять з курсу, своєчасне виконання навчальних і контрольних робіт. Активність студента на лекційних, семінарських заняттях визначається якістю підготовки до них і рівнем виконання завдань практичного, творчого характеру. Показником результативності є правильність виконання на семінарських заняттях усіх видів робіт.

Система контролю за навчальною успішністю студентів передбачає поточний, модульний та підсумковий контроль.

Завдання поточного контролю полягає у систематичній перевірці розуміння та засвоєння студентами навчального матеріалу з курсу, якості виконання ними практичних, творчих, пошукових завдань (аудиторних і позааудиторних), здатності усно чи письмово відтворювати навчальний матеріал. Вагомою складовою здійснення поточного контролю є перевірка виконання завдань самостійної роботи.

Завданням модульного контролю є оцінювання засвоєння студентами частини навчального матеріалу дисципліни, що становить у сукупності завершений навчальний модуль. Здійснення модульного контролю передбачає виконання студентами контрольної роботи, яка включає комплекс завдань (контрольні питання, творчі завдання чи тести) з метою перевірки теоретичної підготовки і розв'язання навчально-професійних задач, які дають можливість продемонструвати студентам здатність практично використовувати набуті знання.

Завданням підсумкового контролю є підсумкова перевірка рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу з курсу «Відхилення поведінки особистості: профілактика та корекція» та здатність практично використовувати набуті знання при відповідях на питання заліку.

Система оцінювання знань є накопичувальною (складається із суми балів за різними видами здійсненого контролю).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота									залік	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						
Т1	Т2	Т3	м/к	Т1	Т2	Т3	Т4	м/к	<i>Тестовий контроль:</i> 1 тест - 1 б.: 40 тестів - 40 балів Або Відповіді на питання 1 питання 20 балів; 2 питання 20 балів;	
4	4	4	8	8	8	8	8	8		
Критерії оцінювання на семінарському занятті										
Усне, письм. опит. – 3 бали Самостійна робота – 1 бал				Усне, письм. опит. – 6 балів Самостійна робота – 2 бали						
За 1 модуль: 20 балів За 2 модуль: 40 балів										60+40
									40	100
Разом: 20+40 =60									40	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		Залік
90 – 100	A	зараховано
80-89	B	
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок з дисципліни «Відхилення поведінки особистості: профілактика і корекція» (залік)

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення навчальної дисципліни становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (залік). Результати складання заліку оцінюються за двобальною шкалою «зараховано», «не зараховано».

Оцінка «**зараховано**» (A - високий рівень навчальних досягнень) виставляється, якщо студент набрав 90-100 балів, глибоко, уповному обсязі засвоїв весь програмний матеріал курсу, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно висловлюється, вільно справляється з завданнями, правильно аргументує висновки, володіє різноманітними навичками і виявляє вміння самостійно узагальнювати та висловлювати матеріал, не допускає помилок. Відповідь відзначається системністю, послідовністю, логічністю викладу думок і творчим вирішенням психолого-педагогічних ситуацій. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - (A) - 35- 40 балів.

Оцінка «**зараховано**» (B - дуже добре) виставляється, коли студент набрав 80-89 балів, твердо знає програмний матеріал, грамотно і по суті висловлює його, не допускає неточностей у відповіді на запитання та володіє необхідними навичками при виконанні завдань, висловлює свої міркування про ті чи інші теоретико - практичні проблеми курсу, однак припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - (B) - 27- 34 бали.

«**Зараховано**» (C - достатній рівень навчальних досягнень) виставляється, коли студент набрав 70-79 балів, зміст курсу здебільшого засвоєний, необхідні практичні навички роботи з вивченим матеріалом сформовані. Усі передбачені навчальною програмою завдання виконані, однак деякі з них виконані з помилками; студент не вміє самостійно викласти зміст окремих питань програми навчальної дисципліни. Відповіді на запитання є логічними, аргументованими, хоч і мають неточності, зокрема, кілька суттєвих помилок. Письмові завдання виконані цілком, однак допущено низку неточностей у викладі змісту й оформленні відповіді, є спірна аргументація. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - (C) - 17-26 балів.

Оцінка «**зараховано**» (D - середній рівень початкових досягнень) виставляється, коли студент набрав 60-69 балів, зміст курсу засвоєний частково, необхідні навички роботи із вивченим матеріалом сформовані тільки на базовому рівні, допущені суттєві неточності у відповіді, порушено послідовність у викладенні програмного матеріалу; студент виявляє середній рівень компетентності, у письмових завданнях та оформленні відповіді допущено фактичні та змістові помилки. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - (D) - 10-16 балів.

«**Зараховано**» (E - середній низький рівень навчальних досягнень) виставляється, якщо студент набрав 50-59 балів, зміст курсу засвоєний частково, практичні навички роботи

сформовані на поверхневому рівні; значну частину навчального матеріалу відтворює на репродуктивному рівні, відповіді непереконливі; студент плутає поняття, невпевнено почувається, виконуючи практичні завдання, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутнім фахом. Письмові завдання виконані й оформлені на недостатньому рівні, частково, із суттєвими помилками. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - (Е) - 5-9 балів.

Оцінка «не зараховано» (F,FX - початковий рівень навчальних досягнень) виставляється студентові, який набрав 35-49 балів, зміст курсу засвоєно фрагментарно, або не засвоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, відповідь не повна, не аргументована, студент не володіє понятійним апаратом, відзначається низьким рівнем компетентності. Письмові завдання не виконані або виконані з грубими помилками; студент часто пропускав лекції та семінарські заняття, не виконав модульного контролю, є порушення академічної доброчесності. За додаткової самостійної роботи над матеріалами курсу, підвищення якості виконання завдань, можливий допуск до перескладання. У разі тестового контролю знань: 40 тестів (1 тест - 1 бал) - 0 - 4 бали.

Критерії оцінювання знань студентів

з дисципліни «Відхилення поведінки особистості: профілактика і корекція»/ ЗФН (залік в умовах дистанційного навчання)

Загальна кількість балів - 100. З них:

- 20 балів за відвідування лекційних занять з елементами бесіди;
- 40 балів за виконання індивідуальних практичних завдань;
- 40 балів за усну відповідь у режимі онлайн (або ж інший варіант - виконання тестових завдань; 1 тест-1 бал).

10. Рекомендована література

1. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник у 2-х част. Ч.1. Теоретична частина. Київ, 2016. 188 с.; Ч.П. Практична частина. Київ, 193 с.
2. Корнєшук В.В., Волошенко М.О., Олло В.П. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків : Навчальний посібник. Херсон: Олді плюс, 2021. 136 с.
3. Кошова І.В., Кресан О.Д. Психологія девіантної поведінки: Навчально-методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с
4. Кузьменко В.В. Психологія девіантної поведінки: навч. посіб. / В.В.Кузьменко, О.В.Диса, І.О.Шинкаренко. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2019. 68 с.
5. Профілактика та корекція відхилень поведінки: методичні рекомендації до курсу / уклад.: Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2021. 60 с.
6. Профілактика та корекція відхилень поведінки: методичні рекомендації до семінарських занять / Уклад. : Лариса Мафтин, Альона Шульга. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 62 с.
7. Профілактика та корекція відхилень поведінки: навч. посібник / Укл. Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 368 с.
8. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч. - метод. посіб. до самост. роботи студентів / Уклад. Н. В. Самойлова. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019.120 с.
9. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід: монографія / О.Янкович, О.Кікінежді, І.Козубовська, В. Поліщук та ін. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 300 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://tppjournal.com.ua/> «Теоретичні і прикладні проблеми психології»
2. <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia> «Актуальні проблеми психології»
3. <http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/> «Теорія і практика сучасної психології»
4. <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/> «Психологія»